

ZA PAMÁTKAMI NAŠÍ OBCE – RUDOLTICE

Vzdělávací oblast:	Člověk a jeho svět, Člověk a příroda, Člověk a společnost
Výstupy RVP:	1. stupeň Žák srovnává a hodnotí na vybraných ukázkách způsob života a práce předků na našem území v minulosti a současnosti s využitím regionálních specifik. Pojmenuje kulturní či historické památky v místě, kde žije. Na příkladech porovnává minulost a současnost.
Výstupy RVP:	2. stupeň Žák hodnotí na přiměřené úrovni přírodní, hospodářské a kulturní poměry místního regionu. Žák objasní potřebu tolerance ve společnosti, respektuje kulturní zvláštnosti i odlišné názory, zájmy, způsoby chování a myšlení lidí, zaujímá tolerantní postoje k menšinám.
Věk:	3. – 9. třída
Anotace:	Žák si uvědomí, co lze považovat za památku, pochopí význam památek, seznámí se s hlavními památkami v místě svého bydliště prostřednictvím pracovních listů. Jejich cílem není naučit se velké množství faktografických informací, ale zevrubně vnímat podobu místních památek, pochopit důvod, proč vznikly a co znázorňují.
Časová dotace:	závisí na pedagogovi
Pomůcky:	pracovní listy, psací a výtvarné potřeby

TEORETICKÁ ČÁST

Úvodní činností je společná diskuse nad otázkami. Následující část věnující se významným památkám by bylo vhodné spojit s vycházkou do terénu a úkoly v pracovních listech řešit přímo u dotčených památek (v krajním případě je možné úkoly řešit v učebně za pomoci fotografií). Řešit úkoly v pracovních listech bude nejvhodnější ve skupinkách nebo kolektivně.

Na úvod lekcí je možné zařadit otázky k zamyšlení:

Co je památka (památná stavba)?

Jaká ta věc musí být, abychom ji mohli považovat za památku?

Co bychom v naší obci zařadili mezi památky?

Jak by se člověk měl k památce chovat?

Jak by se člověk měl o památku starat?

Pracovní list NAŠE ŠKOLA

Naše škola

Naše škola byla postavena v roce 1837. Je tedy stará let. V době jejího vzniku v ní byly dvě třídy. O padesát let později, když do školy chodilo více jak 200 dětí, byla školní budova rozšířena o pravou část se samostatným vchodem.

V přízemí byl byt řídicího učitele, v zadní části budovy schodiště do prvního patra a za ním záchody (3 pro dívky 1 pro učitele a 2 záchody a pisoár pro chlapce). V přístavbě byla v přízemí kancelář obecního úřadu a kancelář obecní záložny. V prvním patře byly dvě třídy a v novější přístavbě třetí třída, která byla přístupná ze schodiště po dřevěné pavlači. Vedle této třídy byl malý kabinet.

V čem se tehdejší škola lišila od dnešní?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ve školním roce 1938/1939 ve škole učil řídicí učitel Alois Süß, Hildegarda Bienová a Irmgarda Peichlová. Do tří tříd chodilo 100 žáků (45 chlapců a 55 dívek).

Kolik žáků bylo tehdy průměrně v jedné třídě?

Kolik žáků chodí do školy v Rudolticích dnes? Je jich víc nebo míň?

.....

Kolik má škola dnes učitelů?

Už více jak sto let je zvykem pořizovat na konci školního roku třídní fotky. Na obrázku je třída ve školním roce 1922/1923. Máte doma také nějakou starou třídní fotku? Pokud ano, porovnej ji s naší poslední třídní fotkou. V čem se liší fotka? V čem se liší žáci?

.....

.....

.....

.....

.....

Jak se kdysi chodilo do školy?

Jak všichni víme, povinnou školní výuku zavedla Marie Terezie v roce 1774. Ale zpočátku docházku nikdo nevymáhal, některé děti do školy chodily jen občas, jiné téměř vůbec. Když rodiče potřebovali své děti doma na práci, do školy nešly.

Školní docházka nebyla vždy devítiletá, dříve se do školy muselo chodit jen šest let, později osm let. Povinný byl kdysi jen první stupeň ZŠ, kterému se tehdy říkalo obecná škola. Na druhý stupeň (zvaný měšťanská škola) se už nemuselo. Učilo se čtení, psaní, počty, přírodopis, základy dějepisu a zeměpisu, zpěv, ruční práce, kreslení, tělocvik a náboženství.

CO NÁM ŘÍKAJÍ STARÉ ŠKOLNÍ KRONIKY

Jak vypadal začátek školního roku?

21. října 1828 byl zahájen školní rok. Žactvo se shromáždilo o půl osmé před školou, odkud se za zvuku obecní kapely v průvodu přesunulo do kostela, kde se konala bohoslužba. Poté se žactvo vrátilo do školy, kde řídící učitel pronesl uvítací řeč a následně byl žákům přečten školní řád.

Co se ve škole dělo, když byl státní svátek?

Rozhodnutím ministerstva školství byla oslava 18. výročí založení naší republiky stanovena na 27. 10. tohoto roku. V 10 hodin se žáci ve svátečním oděvu a bez učebních pomůcek shromáždili ve 4. třídě, kterou žákyně slavnostně vyzdobily květinami. Řídící učitel přednesl projev o významu tohoto dne. Následně žáci recitovali k této příležitosti připravené básně a zpívali písně. Poté se prostřednictvím rádia řídícího učitele poslouchal sváteční program rozhlasového vysílání pro školy. Nakonec se zpívala státní hymna. Vyučování v tento den skončilo ve 12 hodin, odpolední vyučování odpadlo. Na čelní stěně školní budovy visela od 10 hodin dopoledne 27. 10. do 8 hodin ráno 29. 10. státní vlajka.

Co si žáci připravovali pro rodiče?

V neděli 10. března 1957 se konaly v naší obci oslavy MDŽ. V místnosti Osvětové jizby se shromáždilo 72 občanů a dětí. Vlastní oslavy byly zahájeny ve 14 hodin. Slavnostní projev k svátku žen přednesl ředitel školy. V kulturním pořadu již tradičně vystoupily děti národní školy. Program byl velmi pestrý. Vedle básní věnovaných matkám byly zazpívány četné národní písně, děti sehrály scénku ze života rodiny a závěrem děvčata zatančila v pestrém úboru tanec, který byl symbolicky zakončen přáním dětí všem ženám. Celý pořad byl občany vřele přijat. Každá žena dostala od dětí malovaná srdíčka s holubičkou, která zhotovily děti. Za odměnu dětem za krásné vystoupení bylo promítáno pásmo dětských filmů.

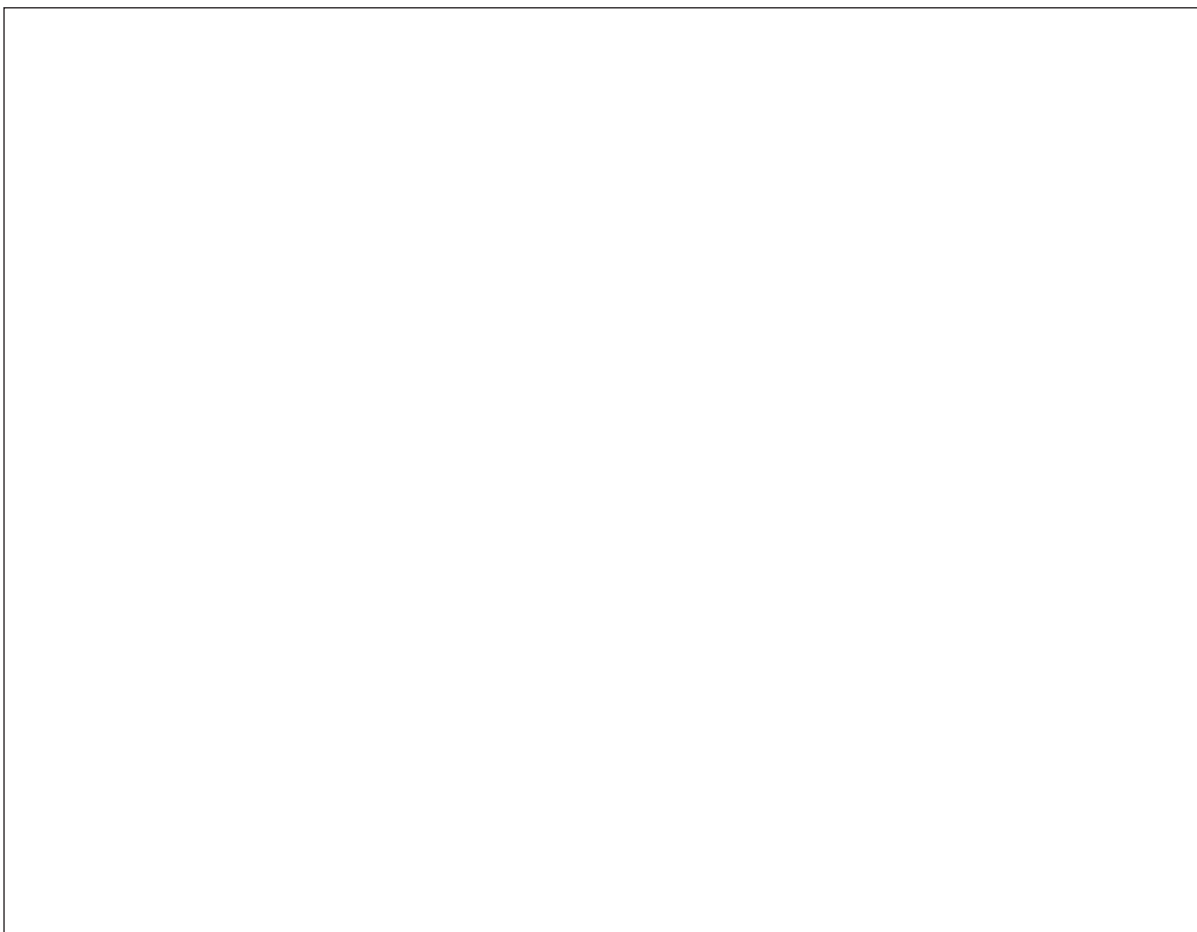
Jak probíhají v kronikách popisované události dnes?

.....
.....

V čem se liší a co se naopak dodnes dělá stejně?

.....
.....

Do rámečku nakresli, jak vypadá naše škola. Porovnej současnou podobu školy se starou fotografií. V čem se liší? Byla hezčí tehdy nebo dnes?

https://rudoltice95.rajce.idnes.cz/Budovy_MS_A_ZS_od_roku_2002_a_1953

Pracovní list **SOCHA SV. JANA NEPOMUCKÉHO**

Na Lanškrounsku i v celých Čechách byl v dřívějších dobách nejoblíbenějším světcem Jan Nepomucký. Lidé ho uctívali jako ochránce před nebezpečím vody (povodním i suchu), přímlyvce za bezpečné putování a šťastný návrat domů, ochránce proti pomluvám. Není divu, že si často stavěli jeho sochy a malovali jeho obrazy. Na Lanškrounsku soch sv. Jana Nepomuckého potkáme celou řadu:

**Cotkytle
1833**

**Čenkovice
1736**

Damníková socha
se rozbila a zůstala
z ní jen hlava
zazděná
do hřbitovní zdi.

**Dolní Čermná
1771**

**Horní Heřmanice
1767**

**Lanškroun
1714**

**Luková
1810**

**Rudoltice
1737**

**Tatenice
1810**

**Výprachtice
1793**

**Žichlínek
1755**

**Žichlínek
1824**

Co je na všech sochách sv. Jana Nepomuckého stejné?

.....
.....
.....

Jaké jsou mezi nimi rozdíly?

.....
.....
.....

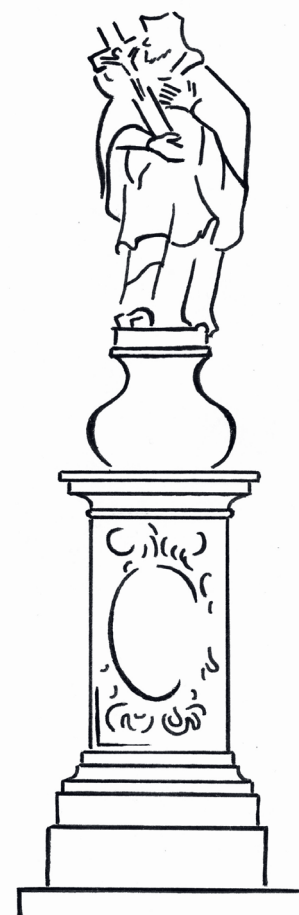
Kde na Lanškrounsku stojí nejstarší socha sv. Jana Nepomuckého?
Kde nejmladší?

.....

Jak stará je socha sv. Jana Nepomuckého v naší obci?

.....

Do obrázku zakresli, kde se na soše nachází následující detaily:

Jakou událost z pověsti o světcích připomíná jeho svatozář s pěti hvězdami?

.....
.....

Kdo to byl Jan Nepomucký?

A jak to bylo doopravdy?

Arcibiskup kritizoval vládu Václava IV. Ten nechal zatknout a mučit několik jeho spolupracovníků, aby mu ukázal, že dělat něco proti králi by se mu nemuselo vyplatit.

Pracovní list KOSTEL

Z fotografie se nám něco ztratilo. Co tam chybí? Dokážeme to dokreslit?

K čemu se kostel využívá?

.....

.....

Jak se náš kostel nazývá?

- a) kostel Nanebevzetí Panny Marie
- b) kostel Proměnění Páně
- c) kostel sv. Petra a Pavla
- d) kostel sv. Dyndy

Kdy byl náš kostel postaven?

- a) nelze přesně říct, protože tady stojí již od pravěku
- b) v roce 1278
- c) v roce 1804
- d) v roce 2015

Který obrázek není z našeho kostela?

Každý kostel je jiný a vypadá jinak, ale některé věci najdeme v každém kostele.

Kostel se skládá z několika částí:

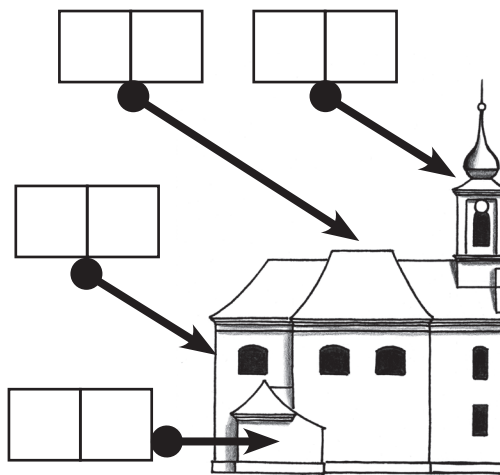
- a) kostelní věž
- b) kostelní loď
- c) presbytář
- d) sakristie

Každá část kostela má svůj účel:

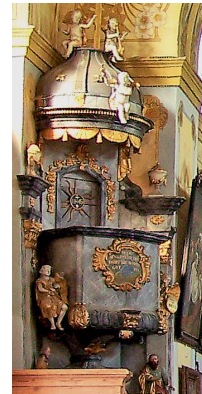
- 1) slouží k přípravě kněze na bohoslužbu
- 2) zde jsou shromážděni věřící při bohoslužbách
- 3) je prostor, kde je nejdůležitější část kostela = oltář
- 4) jsou zde zavěšeny zvony, jejichž zvuk svolává věřící na bohoslužbu

Do rámečků označujících části kostela vepiš správné písmenko a číslo

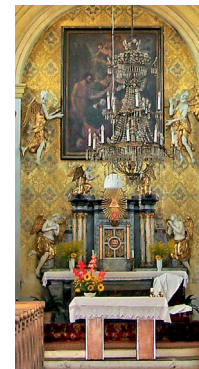
Jak bude náš kostel vypadat, navrhl architekt, který v okolí postavil řadu staveb, vedle našeho kostela například také kostel v České Třebové. Krom toho také založil továrnu na tužky, která existuje dodnes. Možná i ty máš tužku z jeho továrny. Pokud ano, je na ní napsáno jeho jméno. Jmenoval se Josef H _____ H

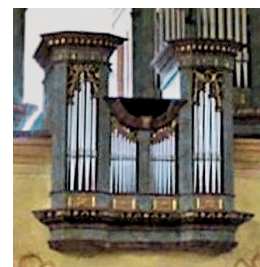
Jak se jmenují části kostelního zařízení na obrázcích?

K _____

O _____

V _____

Aby stavba kostela byla co nejlevnější, dohodli se obyvatelé Rudoltic s knížetem z Liechtensteina, že se na stavbu použijí cihly a kamení ze zbořeného Nového Zámku u Rudoltic. Co o této památce víme?

.....

V okolí naší obce jsou další kostely a také malé kostelíčky, kterým se říká kaple.

Ve kterých obcích bychom našli kostely a kaple na obrázcích?

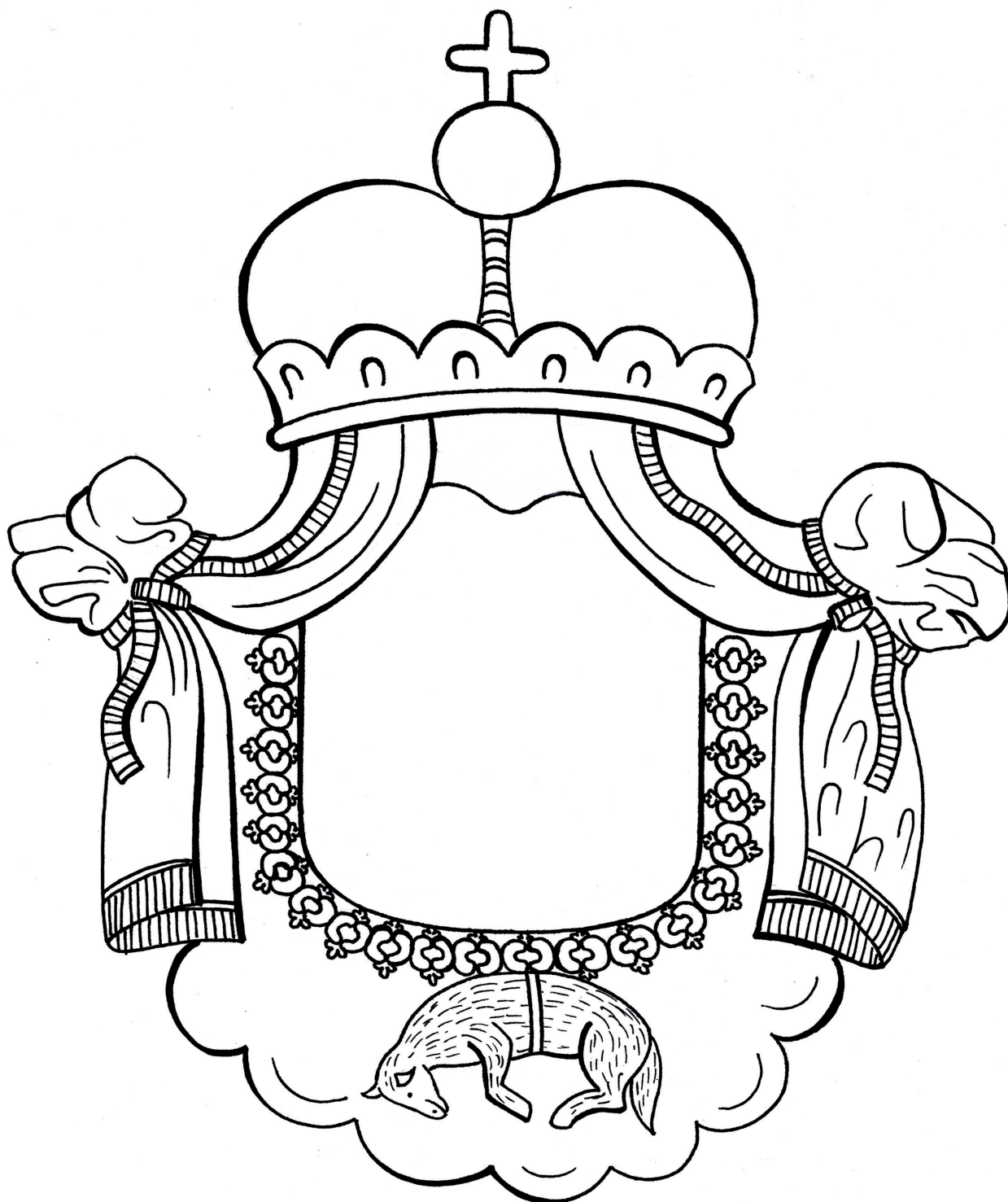

.....

Ve štítu našeho kostela je erb Liechtensteinů. Visí tam proto, že knížecí rodina Liechtensteinů stavbu kostela zaplatila. Erb je nezaměnitelnou značkou každého šlechtice. Šlechtické erbovní znamení lidem uděloval král jako odměnu za věrné služby, za statečnost ve válkách, na rytířských turnajích nebo v boji s divokými zvířaty.

Šlechtici si svá erbovní znamení malovali na štíty a brnění, aby se v bitvách rozeznali, ale nejčastěji je používali na pečetích místo podpisu.

Navrhni si svůj šlechtický erb.

Pracovní list NEJSVĚTĚJŠÍ TROJICE

Z mnoha pomníků s náboženskými náměty, které se ve většině obcí nachází, bývá tím nejhonosnějším sousoší Nejsvětější Trojice. I v naší obci takové sousoší stojí.

A co toto sousoší představuje?

Různá náboženství si boha představují různě. Indičtí hinduisté nebo starověcí Egypťané si svá početná božstva představovali jako bytosti složené z různých částí zvířecích a lidských těl.

Křesťané mají jen jednoho boha, ale věří, že se člověku zjevuje ve třech osobách. Pokud se někdo někdy ptal, proč tomu tak je, bylo mu řečeno, že je zbytečné to řešit, protože to je věc boha a člověk by to stejně nepochopil.

S tímto vysvětlením se lidé smířili a umělci vymysleli, jak tyto božské osoby zobrazovat: první z nich je Bůh Otec = starší muž s želem v ruce (nebo papežskou korunou na hlavě). Druhou osobou je Syn Kristus = mladší muž s křížem (nebo na kříži). Třetí osobou je Duch Svatý = holubice.

Kdo je kdo na obrázku Nejsvětější Trojice?

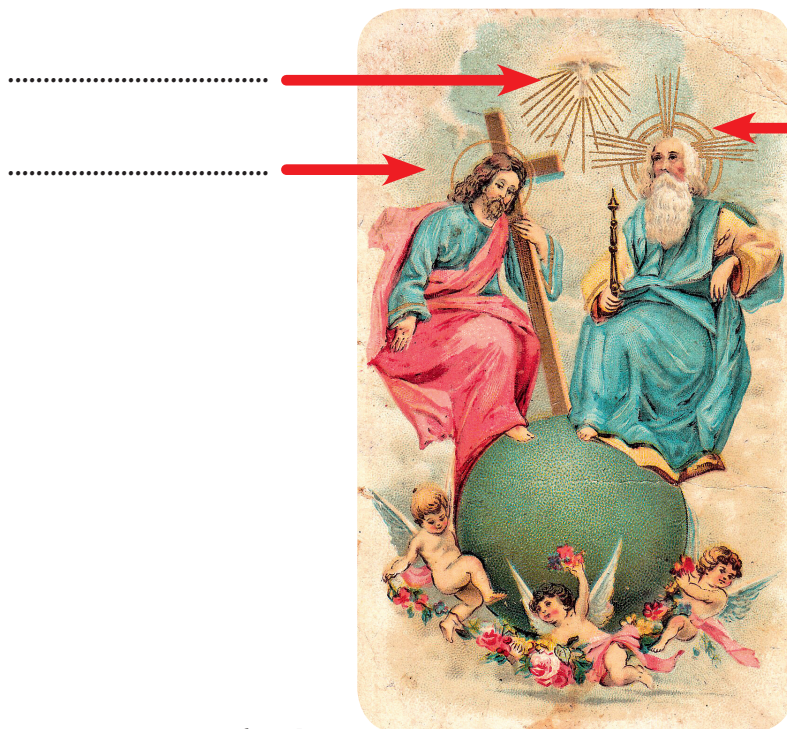
Rozeznáme osoby i na našem sousoší?

Hinduistický bůh Ganéša

Egypťská bohyně Tveret

**Křesťanská
Nejsvětější Trojice**

Na soklu našeho sousoší je velmi špatně čitelný nápis, který nám říká, že je postavil Mathes Springer v roce 1802. Byl to sedlák z domu čp. 125.

Na podstavci sousoší je vytesána postava, která představuje matku Ježíše. Jak se jmenovala?

.....

Dokresli obrázek

Pracovní list **KŘÍŽ U VCHODU NA HŘBITOV**

V dřívějších dobách byla víra v Boha pro lidi velmi důležitá. Věřili, že vše, co se na světě děje, je božím záměrem. Proto se modlili k Bohu, aby se jim v životě dobře vedlo, aby je nepotkalo nic zlého. Kvůli tomu často u svých domů stavěli kříže, které je měly ochraňovat. Na kříži je přibitý Ježíš Kristus. To je ten Ježíšek, který se narodil 24. prosince v Betlémě. Celý život se snažil lidem vysvětlit, jak mají správně žít, aby se po smrti dostali do nebe, a ne do pekla. Protože ale o sobě tvrdil, že je syn Boha a mezi lidmi si získal velkou oblibu, byl tehdejšími vládci označen za nebezpečného rebela a odsouzen k trestu smrti ukřižováním. Poté však vstal z mrtvých a odešel do nebe, ke svému otci. Jeho stoupenci pak založili nové náboženství, které dostalo název křesťanství.

Kříž s Ježíšem je v naší části světa nejčastějším uměleckým dílem, v každé vesnici stojí několik křížů u cest, v zahradách i v polích, kříž je v každém kostele, kříž visí na zdi i v mnoha domácnostech, křížek na řetízku na krku nosí i leckterá žena. Kříži s ukřižovaným Ježíšem říkáme krucifix.

Dříve bylo zvykem, že muž, který šel kolem nějakého krucifixu, smekl klobouk, ženy a děti se pokřížovaly a pronesly krátkou modlitbu.

Jak je to dnes?

V naší obci stojí 6 krucifixů. Vzpomeneme si, kde všechny stojí?

.....
.....

Nejstarší z našich křížů stojí u brány na hřbitov.

Kdy byl postaven vyčteme na samotném kříž. Bylo to v roce:

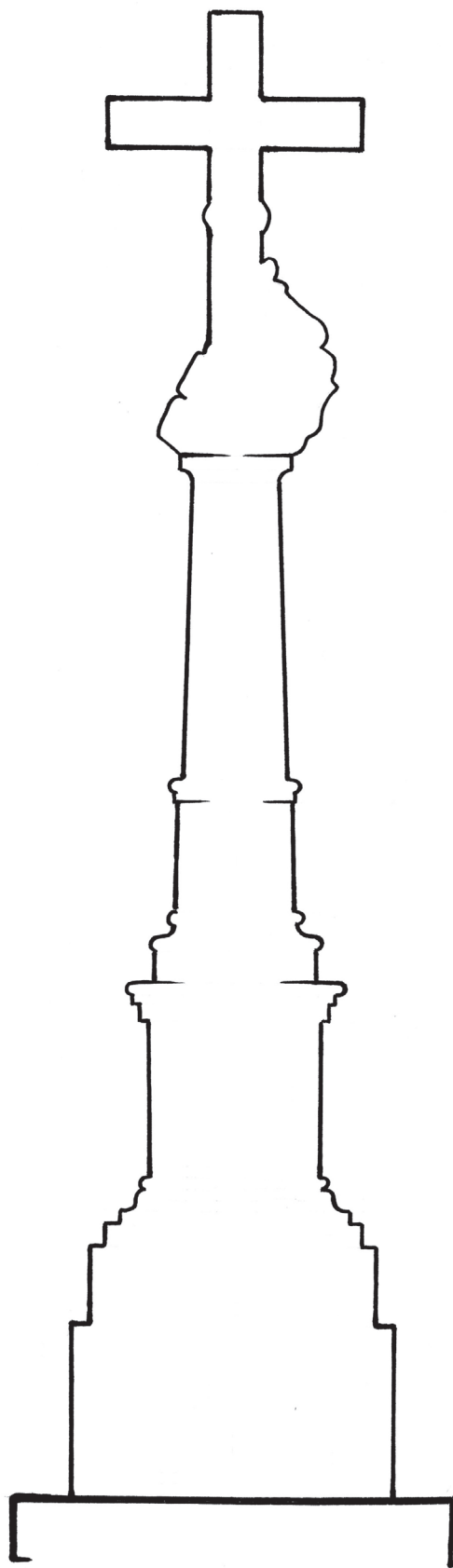
Když si sochu dobře prohlédneme, uvidíme na ní několik věcí, které se objevují téměř na každém krucifixu. Nad hlavou má Ježíš Kristus tabulku se čtyřmi písmeny. Je to zkratka latinského nápisu tohoto znění (počáteční písmena doplňte):

_ esus _ azarenus, _ ex _ udaeorum, což v češtině znamená: Ježíš Nazaretský, král Židů.

Tabulku na kříž připevnili vojáci, kteří Ježíše ukřižovali, aby tak lidem ukázali, jak dopadl ten, který byl natolik oblíbený, že se mohl stát králem. Ze stejného důvodu má Ježíš na hlavě „věneček“. Je upletený z trnitých prutů, a vojáci jej Ježíšovi posměšně nasadili na hlavu místo koruny. Pod křížem je Ježíšova „nejlepší kamarádka“ sv. Maří Magdalena. Jakou má asi náladu? Z čeho je to možné odhadnout?

.....
.....

Dokresli obrázek

Pracovní list POMNÍK PADLÝCH

Téměř ve všech vesnicích na Lanškrounsku byly po skončení první světové války postaveny pomníky místním obyvatelům, kteří museli vstoupit do armády a ve válce byli zabiti. I v Rudolticích byla u kostela umístěna bronzová pamětní deska s nápisem: „VLAST SVÝM SYNŮM, 1914–1918“ a pod ní bylo 36 jmen padlých s vojenskou hodností a adresou bydliště.

Dnes však již tato deska neexistuje, místo ní je tam jiná deska. Co je na ní napsáno?

.....
.....
.....

I když se na území Čech během 1. světové války nebojovalo, válka do života tehdejších lidí výrazně zasáhla. Dokážeme vymyslet jak?

.....
.....
.....
.....

Krom tohoto pomníku je u kostela ještě jeden válečný pomník. Vztahuje se k události, která je popsána v rámečku:

V létě 1866 se celými Čechami přehnala prusko-rakouská válka. Po drtivé porážce rakouské armády v bitvě u Hradce Králové ustupovali naši vojáci na jih, za nimi pochodovalo pruské vojsko. Na Červeném kopci se 8. července 1866 Rakušané pokusili zpomalit postup nepřátelské armády. Pruskou jízdu jedoucí od Opatova překvapila střelba ze čtyř děl ukrytých v žitném poli následovaná útokem rakouských husarů, kterým se protivníky podařilo zahnat zpět za Třebovické sedlo. Po bitvě na poli zůstalo ležet asi 16 mrtvých Prusů a řada zraněných, rakouská armáda neměla ztráty žádné. Většinu padlých si Prusové odvezli, ale pět vojáků na bojišti zanechali. Tři z nich byli pohřbeni v Damníkově, dva spočinuli v Rudolticích. A právě je pomník připomíná.

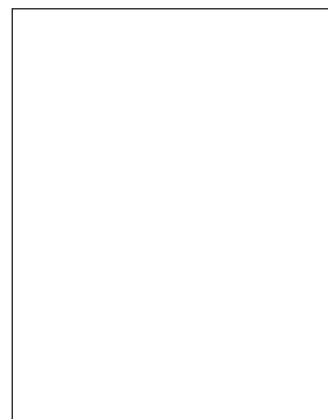
Do vedlejšího obdélníčku zakresli, jak tento pomník vypadá:

Kterým směrem bychom se odsud měli vypravit, abychom došli na Červený kopec, místo bitvy?

.....

Třetí válečný pomník je na hřbitově. Co je na něm napsáno?

.....
.....

Úvod

Cílem úvodního zamýšlení je uvědomění, co lze považovat za památku, uvědomit si význam nemovitých i movitých památek. Všechny myšlenky žáků jsou správné, pokud si je dokážou obhájit.

Co je památka (památná stavba)?

Za památku můžeme v užším slova smyslu označit objekty zapsané v Ústředním seznamu kulturních památek (tedy takové, které památkami prohlásilo Ministerstvo kultury). Jejich seznam najdeme na: <https://pamatkovykatalog.cz/soupis>. V širším slova smyslu, který je pro naše školní potřeby vhodnější, jsou to veškeré stavby a předměty, které jsou „pamětihodné“, jsou dokladem doby, v níž vznikly. Památkou v tomto smyslu nemusí být jen věc celonárodního významu, ale i věc významu regionálního.

Jaká ta věc musí být, abychom ji mohli považovat za památku?

Oficiální charakteristika říká, že památkou je věc, která je dokladem historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti, a projevem tvůrčích schopností a práce člověka z nejrůznějších oborů lidské činnosti, pro jejich hodnoty historické, umělecké, vědecké a technické (případně proto, že mají přímý vztah k významným osobnostem a historickým událostem).

Co bychom v naší obci zařadili mezi památky?

Většina žáků se shodne na tom, že památkou je kostel, sochy, některé staré chalupy. Předmětem diskuse by mohlo být, zda je památkou škola, hospoda a některé novější obytné stavby (jako doklad bydlení v době jejich vzniku). Nesmíme zapomenout ani na movité památky – starožitnosti v domácnostech, historické stroje, automobily....

Jak by se člověk měl k památce chovat?

Památka jako doklad doby by měla zůstat v neporušeném stavu i pro další generace. Nevhodnost vandalismu je samozřejmostí, diskutovat by se mohlo nad tím, zda vyhazovat staré věci, když se místo nich používá novější typ, nebo zda je vhodné používat věc, kterou lze považovat za památku.

Jak by se člověk měl o památku starat?

Památku je nutné udržovat v dobrém stavu, záměrně neměnit její podobu (přirozená patina je pro památkový předmět lepší než nový nátěr). V případě státem chráněné kulturní památky jsou veškeré úpravy památky podmíněné schválením památkářů a je nutné je provádět postupem stanoveným památkáři.

Škola

Pro práci s historickou školní fotografií není nezbytně nutné využívat fotografie z rodinných archivů žáků, pro srovnání lze využít fotografii uvedenou v pracovním listě, která pochází z Výprachtic.

První dvě ukázky ze školních kronik jsou z Damníkova, třetí ukázka je ze školy v Květné u Lukové.

Školy v okolních obcích postupně zanikaly ve 2. polovině 20. století s klesajícím počtem žáků.

Socha sv. Jana Nepomuckého

Všechny sochy mají stejný postoj, oblečení, předměty, které drží v ruce (palmová ratolest a krucifix), rysy v obličejí. Liší se tím, ve které ruce krucifix drží, způsobem zpracování, rokem vzniku.

Stáří sochy žáci zjistí z úvodního přehledu svatojanských soch.

Po přečtení komiksu žáci jistě odhadnou, že 5 hvězd se podle legendy objevilo na hladině Vltavy v místě, kde bylo nalezeno tělo Jana Nepomuckého.

Kostel

Využití kostelu jako místa setkávání věřících s Bohem, konání náboženských obřadů – mší, křtů, svateb, pohřbů, případně koncertů budou nepochybně někteří žáci schopni říct. Stejně tak zasvěcení kostela sv. Petru a Pavlu bude některý žák určitě vědět.

Kostel byl postaven v roce 1804, což by žáci z možností ve výběru mohli odhadnout. První obrázek v dolní řadě je z kostela v Ostrově.

Části kostela: zleva – D1; C3; B2; A4. V interiéru kostela je kazatelna, oltář, varhany. Architekt kostela se jmenoval Josef Hardtmuth (pro řešení této otázky by bylo vhodné, aby vyučující měl tužku příslušné značky a mohl žákům dokázat pravdivost tvrzení v případě, že nikdo jiný takou tužku mít nebude).

Historie Nového zámku: viz samostatné kapitoly.

Na obrázcích je kostel sv. Jana Křtitele v Damníkově, sv. Mikuláše v Ostrově, sv. Markéty v Lukové a sv. Václava v Lanškrouně.

Nejsvětější Trojice

Na obrázku je nahoře Duch svatý, vlevo Kristus (syn Boží) a vpravo Bůh Otec. Na sousoší je Bůh velká sedící postava, Kristus je na kříži a Duch svatý poletuje u jeho nohou. Matkou Ježíše byla Panna Marie.

Kříž u kostela

Pro ověření umístění křížů v obci lze využít některou z internetových map, např. <https://mapy.cz/turisticka?x=16.5709951&y=49.8982748&z=18&source=muni&id=3013>.

Na podstavci je vytesán letopočet 1741. Na tabulce nad Kristem je INRI (Iesus Nazarenus, Rex Iudaeorum). Z postojí Maří Magdaleny i jejího výrazu žáci odhadnou, že truchlí na smrti Ježíše.

Při dokreslování kříže nejde o vytvoření fotograficky dokonalé kresby, ale zevrubně si prohlédnout výzdobu kříže a pokusit se všechny prvky výzdoby dokreslit, jak nejlépe to je možné. Důležitější, než výsledek kresby, je pozorování při kresbě.

Pomník padlých

Na desce je napsáno: „PAMÁTCE RODÁKŮ PADLÝCH VE SVĚTOVÝCH VÁLKÁCH VĚNUJE OBEC RUDOLTICE U PŘÍLEŽITOSTI VÝROČÍ 700 LET ZALOŽENÍ, RUDOLTICE 2004“.

U další otázky by žáci mohli vymyslet řadu různých věcí, minimálně to, že mnoho mužů z obce muselo odejít do války – místo nich musely na poli pracovat ženy a děti, ve válce, stejně jako v každé jiné krizi, se vše zdražuje, lidé nemají peníze.

Pomník z roku 1866 stojí na druhé straně schodiště (na začátku 20. stol. byli mrtví vojáci převezeni do Lanškrouna a pohřbeni pod pomníkem u kostela sv. Maří Magdaleny). Abychom došli na místo bitvy, museli bychom se vydat jižním směrem.

Válečný pomník na hřbitově stojí za kostelem, je na něm napsáno: „OBĚTEM II. SVĚTOVÉ VÁLKY, OBČANÉ RUDOLTIC“.

Ilustrace a fotografie: Mgr. Vlastimil Novák